

Medicina d'Occitània

CLOT-BEY (1793-1868). METGE FRANCÈS A EGIPT, CORRESPONENT DE L'ACADÈMIA DE MEDICINA DE BARCELONA. UN ESCRIT DEL DOCTOR MENDOZA

Jacint CORBELLA i CORBELLA

RESUM: Nota breu sobre Clot-Bey, metge d'origen francès, format a Marsella i doctor per Montpeller. Personalitat important en el desenvolupament de la medicina moderna a Egipte en el segle XIX. Membre corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.

PARAULES CLAU: Clot-Bey – Escola Medicina Marsella – Medicina Egipte – Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

Antoine Barthélémy Clot va ser un metge francès de vida una mica llegendària. Va anar a Egipte com a metge bastant jove, allà va fer fortuna, va tornar i retornar, i al seu voltant es recorda una figura una mica exòtica. De tota manera n'ha quedat una biografia bastant clara.

Vida. Va néixer a Grenoble el novembre de 1793. Quan tenia 12 anys el seu pare va traslladar la família a Brignoles, a la Provença, al departament del Var. De jove va treballar amb un barber i quan tenia prop de vint anys decidí anar a Marsella, per a estudiar medicina. També hi treballà en una barberia. Antigament els cirurgians acostumaven a tenir oberta botiga de barber, i en aquest temps en el nostre medi, en els pobles de Catalunya, aquest fet era una causa freqüent de problemes d'intrusisme que arribaven a vegades a la denúncia a l'Acadèmia. És alumne intern, i el 1817, quan ja té vint-i-quatre anys té el títol d' "officier de santé". Fa el doctorat en medicina, a Montpeller perquè l'escola de Marsella no és facultat, el 24 de juliol de 1820. També serà doctor en cirurgia el 18 de gener de 1823.

Comença treballant a l'hospital de Marsella com a cirurgià adjunt. No guanya una plaça a la que creia que tenia dret i plega. Treballa privadament gairebé dos anys. Una missió egípcia que volia la modernització del país, el contracta per anar-hi a principis de 1825. Hi estarà durant 24 anys. Comença amb bon peu, visita el virrei, Mehemet Ali i li cura una gastroenteritis. Té la seva confiança, i aconsegueix crear un Consell de sanitat i també un hospital que intenta que sigui modern i

una escola de Medicina. Introdueix la vacunació contra la verola i quan el 1831 hi ha una greu epidèmia de còlera, hi treballa molt activament. Per això li donen el grau de Bey, que afegeix al seu cognom.

El 1832 l'envien a França, en missió docent, junt amb alguns alumnes, i diplomàtica. Hi està poc temps. Aleshores envia una obra seva a l'Acadèmia de Barcelona. Després, el 1840, es casa a Marsella, però seguirà a Egipte, després hi ha canvis polítics i el 1849 torna a Marsella. Encara el 1854 tornarà a Egipte, hi serà quatre anys i el 1858, ja es radica de manera fixa a Marsella. Allà, prop de la ciutat, morirà el 28 d'agost de 1868.

A França va ser relativament poc valorat, però l'eficàcia de la seva d'introducció de la medicina moderna a Egipte va ser molt important.

La relació amb l'Acadèmia de Barcelona. Clot-Bey va tenir relació amb moltes institucions europees. El seu lloc, privilegiat, dins de l'administració sanitària d'Egipte, i la seva diplomàcia, van fer que fos nomenat membre de moltes acadèmies. A França, que eren Imperials, les de París, Marsella, Montpeller i Lió. A Espanya les de Barcelona i Madrid; a Itàlia les de Nàpols i Torino; també les de Hamburg i Sant Petersburg. A més "et de plusieurs autres Sociétés savantes françaises et étrangères". El full de la seva esquela és llarguíssim.

El primer document que hem trobat de la seva relació amb Barcelona és del mes de febrer de 1832, quan envia una obra "Coup d'oeil sur la peste et les quarantaines", i la comissió corresponent, amb els Drs. Folch i Montagú en donen un informe favorable. Quan va morir el 1868 hi hagué un cert ressò a l'Acadèmia catalana. La revista "El Compilador Médico", va publicar un article necrològic signat per Eduard Bertran Rubio. També s'hi publica, en un altre número, la relació del seu curriculum. En sessió de l'Acadèmia el doctor Antoni Mendoza, que havia estat recent president, va fer un elogi que transcrivim:

“Acaba de sucumbir una de las mayores celebridades médicas del Mediodía de Francia, nuestro consocio corresponsal Dr. Antonio Bartholomé Clot-Bey. Habíase dado a conocer no solo por sus escritos notables sobre la peste, que con admirable valor se inoculó a imitación del célebre Desgenettes, por sus obras especiales sobre las enfermedades peculiares del Egipto, sobre el cólera, etc. Sino también por trabajos del mayor mérito sobre la historia y antigüedades de aquel país. Deja interesantísimas notas manuscritas acerca de la numismática y divinidades egipcias. Clot-Bey ha gozado de una justa reputación como facultativo y como diplomático. La Sociedad de Medicina y la de Estadística de Marsella, y la Junta de sanidad de las Bocas del Ródano encargaron a MM. Fabre, Douglas y Sicard, pronunciar discursos ante los restos del ilustre colega que, retirado del mundo médico militante, ha muerto de resultas de dolencias contraídas en el país en que supo conquistar el más alto aprecio para el genio civilizador de la Francia. Organizó en Egipto la enseñanza de la medicina, creó hospitales, casas de vacunación, clínicas, etc. Estas importantes fundaciones se realizaron en medio de unas población perversa, y un día Clot-Bey, promovedor de ellas, recibió una puñalada. Fue el primer cristiano a quién se confirió el título de Bey: más adelante llegó al grado de General y recibió del Virrey una misiva para Luís Felipe. Publicó diversas obras sobre la reorganización médica en Egipto.

Habiedo tenido a la vista la esquila mortuoria que acostumbra en Francia circular por la familia del difunto a todas las Corporaciones y personas relacionadas con este, confío en que el Sr. Secretario de correspondencias extranjeras, se digne ofrecer a v.S. la traducción de aquellas para que así conste en las actas como un testimonio indeleble del sentimiento con que ha llegado hasta nosotros tan infausta nueva. Dios g^d. A V.M.A. Barcelona 16 de set^e de 1868. Ant^o Mendoza.

Els seus escrits. Hi ha un resum dels seus treballs en el Diccionari Enciclopèdic de Ciències Mèdiques dirigit per A. Dechambre. Tots són publicats a França, tant els de tema general com els propis de la seva experiència a Egipte. Les primeres obres són les dues tesis presentades a Montpeller per a tenir els graus de doctor en medicina i en cirurgia. Són: *“Recherches et observations sur le splinitis ou inflammation de la moelle épinière”* (1820) i *“Considérations sur les abus et les danger de la manoeuvre instrumentale dans l’art des accouchements”* (1823).

Els següents ja reflecteixen la seva obra a Egipte. Alguns es tracta d’informació sobre l’activitat de les institucions que ha creat. Així *“Compte-rendu des travaux de l’École de Médecine d’Abou-Zabel...”* (Marsella, 1830-32). També el *“Compte rendu de l’état de l’enseignement médical et du service de santé en Egypte”*, (1849). Altres sobre les seves idees mèdiques, principalment en el cas de la pesta, que va atacar durament el país: *“De la peste observée en Egypte”* (París, 1840); i *“Coup d’oeil sur la peste et les quarantaines”* (París, 1851). Aquest és també el títol del treball que va enviar a l’Acadèmia de Barcelona, i que és objecte de l’informe dels doctors Folch i Montagú, a començaments de 1832 i serví per a ser nomenat acadèmic corresponent. Encara més tard publica *“Derniers mots sur la contagion de la peste”* (Marsella, 1866). Cal dir que havia defensat la no contagiositat i per tant que no calien les quarentenes. També *“De l’ophtalmie”* (1864), i altres treballs més curts. També un text sobre l’epidèmia de còlera de 1832 a Egipte.

Altres són visions seves de l’estada a Egipte. *“Aperçu général sur l’Égypte”* (París, 1840), o *“Méhémet-Ali, vice-roi d’Égypte”* (Marsella, 1862).

Aquest treball ha tingut un ajut de recerca de la Secció de Ciències Biològiques de l’Institut d’Estudis Catalans

Retrat de Clot-Bey amb el seu vestit com a metge egipci

Retrat de Clot-Bey quan ja havia tornat a França

Acaba de suenar
una de las mayores celebra-
ciones medicas del Mediodia
de Francia, nuestro consue-
to correspondiente al D.^o Antonio
Dartolomé Clot-Bey. Ha-
biase dado a conocer no solo
por sus escritos notables so-
bre la peste, que un admi-
rable valor se inculcó a imi-
tacion del celebre Dage-
netter, por sus obras espe-
ciales sobre las enferme-
dades peculiares del Egip-
to, sobre el colera, etc.

Fragment inicial de l'escrit d'Antoni Mendoza, en elogi de Clot-Bey

para que así conste en las
actas como un testimonio
indeleble del sentimiento
con que ha llegado ha re-
moros tan infante
nuevo.
E. M. G. S. S. S.
Barcelona 16 de sept
de 1868.
Ant. Mendoza

Signatura d'Antoni Mendoza al final de l'elogi